

Broz-Boranićeva pravopisna tradicija

Šipek, Anja

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:848601>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-04-11**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

ANJA ŠIPEK

BROZ-BORANIĆEVA PRAVOPIISNA TRADICIJA
Završni rad

Pula, rujan 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

ANJA ŠIPEK

BROZ-BORANIĆEVA PRAVOPIŠNA TRADICIJA
Završni rad

JMBAG: 0303076746, **redoviti student**

Studijski smjer: Hrvatski jezik i književnost

Predmet: Povijest hrvatskog pravopisa

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Kroatistika

Mentorica: doc. dr. sc. Teodora Fonović Cvijanović

Sumentorica: doc. dr. sc. Vanessa Vitković Marčeta

Pula, rujan 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____ godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljajući na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

1. Uvod	1
2. O pravopisu	3
3. Brozovi pravopisi	6
4. Prvo i drugo izdanje <i>Hrvatskoga pravopisa</i> Ivana Broza	9
5. Boranićevi pravopisi.....	13
6. Broz-Boranićeva pravopisna tradicija.....	15
6.1 Odnos fonološkoga i morfonološkoga u hrvatskoj pravopisnoj normi nekad	16
6.2 Komparativna analiza triju pravopisa	18
6.3 Veliko početno slovo	20
6.4 Sastavljeno i nesastavljeno pisanje	23
6.5 Pravopisni znaci	26
7. Zaključak	30
8. Literatura	31
9. Popis tablica	33
Sažetak	34
Summary.....	35
Ključne riječi	36

1. Uvod

Tema ovoga rada je *Broz-Boranićeva pravopisna tradicija*.

Razdoblje koje rad obuhvaća je od 1892. godine, odnosno od objave prvoga izdanja Hrvatskoga pravopisa Ivana Broza pa sve do objave posljednjega izdanja Pravopisa hrvatskoga ili srpskoga jezika Dragutina Boranića 1951. godine.

Objavom Brozova pravopisa 1892. godine hrvatski je jezik doživio prekretnicu i time početak stvaranja stabilne pravopisne norme koja se je kroz dvadeseto stoljeće mijenjala zbog težnje da se izjednače hrvatski i srpski jezik koji su u tome povijesnome razdoblju bili dva ravnopravna i službena jezika, ali su se na kraju zadržale osnove koje je zapisao Ivan Broz.

U uvodnome dijelu rada navest će se osnovne informacije o dvama Brozovim pravopisima uz to navodeći kakav su utjecaj imali na pisanje tih pravopisa važni društveni i politički događaji u to vrijeme. Zatim će se ta dva pravopisa usporediti kako bi se uočile razlike u njihovim pravilima i pravopisnome rječniku.

Nakon toga rad će se osvrnuti na Boranićeve pravopise i izdvojiti će se samo najznačajniji te se navesti njihove karakteristike i na temelju toga utvrditi po čemu se međusobno oni razlikuju.

Središnjem dijelu rada tema je Broz-Boranićeva pravopisna tradicija u kojemu će se nastojati ukazati na njezine glavne karakteristike kroz navođenje primjera.

U završnome dijelu analizirat će se pet tablica: *Odnos fonološkog i morfonološkog u hrvatskoj pravopisnoj normi nekad*, *Komparativna analiza triju pravopisa*, *Veliko početno slovo*, *Sastavljeno i nesastavljeno pisanje* i *Pravopisni znaci* da bi se utvrdilo u kojoj je mjeri Boranić slijedio pravopisnu normu Broza, a u kojoj je postavio vlastita pravopisna načela.

Cilj rada je na temelju istraživanja i usporedbe izdvojenih pet nekadašnjih pravopisa (*Hrvatski pravopis* iz 1892. i 1893. Ivana Broza, *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika* iz 1928., 1930. i 1951. Dragutina Boranića) dokazati kako je Broz-Boranićeva pravopisna tradicija imala veliki značaj i da se njezina načela mogu

pronaći i u današnjim hrvatskim pravopisima: *Hrvatskome pravopisu* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje i *Hrvatskome pravopisu* Stjepana Babića i Milana Moguša.

2. O pravopisu

Pravopis ili ortografija je način na koji se grafički znakovi (slova i interpunkcija) upotrebljavaju za pisanje nekoga jezika tj. to je skup pravila koja vrijede za grafiju nekoga jezika.¹

On se sastoji od dvaju temeljnih dijelova, a to su: pravopisna pravila (propisi) i pravopisni rječnik. U dijelu o pravopisnim pravilima govori se o onome u čemu izvorni govornici nekoga jezika (u ovome slučaju hrvatskoga jezika) griješe na pravopisnoj razini. U to se ubrajaju problemi kod pisanja č, dž te ć, đ, zatim pisanja ije i je. Nakon toga slijede problemi koji dolaze zbog glasovnih promjena. Na kraju su tu pravila o pisanju velikoga i maloga slova, pisanja stranih riječi, pravopisnih i rečeničnih znakova. U drugome dijelu pravopisa nalazi se pravopisni rječnik koji donosi popis riječi s kojima je povezan neki pravopisni problem.²

Pravopisi se sastavljaju prema različitim načelima. Ta se načela odnose na različite dijelove pisanja pa tako jedna govore o pravilima interpunkcije, druga o malim i velikim slovima, treća o sastavljenome i nesastavljenome pisanju, četvrta o izgovaranju glasova i još mnoga druga. Najznačajnija su četvrta skupina prema kojima se onda određuju pravopisi pojedinih jezika. Pravopisi konkretnih jezika skoro nikada nisu posloženi samo po jednome načelu, no uvijek jedno prevladava i po njemu se onda određeni pravopis naziva.³

Jedno od načela je fonološko. Prema riječima Dalibora Brozovića, to je načelo po kojemu bi se trebalo pisati postojeće, stvarne i fizičke glasove koje prilikom govora izgovaramo.⁴

*Fonološko se načelo ostvaruje uvijek kada se slovom bilježi fonem, dakle kad se „svaki fonem izražava jednim te istim slovom, bez obzira na svoj položaj“.*⁵

¹ pravopis. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50013> (11. rujna 2020.)

² Frančić, A., Hudeček, L., Mihaljević, M.: *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2006., str. 29.

³ Brozović, Dalibor: *Prvo lice jednine*, Vijenac, Matica hrvatska, Zagreb, 2005., str. 41.

⁴ Ibid., str. 41.

⁵ Badurina, Lada: *Kratka osnova hrvatskoga pravopisanja*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1996., str. 40.

U pisanju se događaju glasovne promjene u morfemima i po tome se načelu piše *žabac, žapca, rob, robinja, roblje, ropski, ropstvo, stan, stambeni, razbacati, rastrgati, raščešljati*.⁶

Pravopis određen po fonološkome načelu naziva se *fonološki pravopis*, po starijoj terminologiji *fonetski pravopis*.

Po morfonološkome načelu govor se bilježi na način da se u oblicima pojedine riječi i u srodnim riječima isti morfem piše na isti način bez obzira na to što u različitom glasovnom okruženju on ima različit fonološki sastav. Po tome se načelu piše *žabca, robski, robstvo, stanbeni, raztrgati, razčešljati*.⁷

Pravopis određen po morfonološkome načelu naziva se *morfonološki pravopis*, po starijoj terminologiji i *korijenski* ili *etimološki pravopis*, jer se pazi na korijen riječi (etimon).

Prema riječima Lade Badurine utvrđivanje temeljnoga pravopisnoga načela hrvatskoga pravopisa oduvijek je uzrokovalo rasprave među jezikoslovcima jer su kod imenovanja pravopisa većinom mislili na istu stvar, ali su koristili različite pojmove kod opisivanja istoga načela. Slične su se rasprave dogodile i u novije vrijeme. Jezikoslovci su pokušavali mnogo prije objave Brozova *Hrvatskoga pravopisa* iz 1892. godine utvrditi tip hrvatskoga pravopisa, ali nisu uspjeli. No, pojavom navedenoga pravopisa hrvatski je jezik konačno dobio pravopisnu koncepciju čiji se tragovi i te kako mogu zamijetiti i u današnjim hrvatskim pravopisima.⁸

Hrvatski pravopis naziva se fonološkim, a on je to samo u okviru jedne riječi (*žapca, ropski, ropstvo, stambeni, rastrgati, raščešljati*), ali ne uvijek jer su dopuštena i pojedinačna i sustavna odstupanja npr. *gradski, hrvatski, adherentan, petdnevni, Josipdol, jurisdikcija, gangster, jedanput, crvenperka*. Glasovne promjene koje u govoru nastaju među riječima ne odražavaju se u pismu odnosno ne pišu se po fonološkome načelu. Na taj se način pišu: *kod kuće, bez puške, niz krov, bez*

⁶ pravopis. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50013> (11. rujna 2020.)

⁷ Ibid., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50013> (11. rujna 2020.)

⁸ Badurina, Lada: *Kratka osnova hrvatskoga pravopisanja*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1996., str. 39.

stida, s glave, s džamijom, s čovjekom, brat ga je..., iako se izgovara: *kòtkuĉē, bèspuškē, nìskrōv, bèstīda, zglávē, ždžámijōm, ščòvjekom, brādgaje*.⁹

Zbog toga je točnije hrvatski pravopis nazivati *fonološko-morfonološkim pravopisom*.

⁹ pravopis. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50013> (11. rujna 2020.)

3. Brozovi pravopisi

U *Predgovoru*¹⁰ prvoga izdanja Brozova pravopisa Broz navodi razloge nastanka njegova pravopisa.

Najprije govori o tome kako je 1862. godine školska vlast prema naredbama dvorske kancelarije odredila da se u hrvatskim školama treba upotrebljavati jedan pravopis iz 1836. godine koji je sadržavao hrvatski književni jezik. No, kako Broz navodi, ta je ideja bila neizvediva jer je osnova u pravopisu bila preslaba te je nisu nikakve odredbe mogle učvrstiti. Stoga je, odbor 1877. godine odlučio postaviti pravila koja su nedostajala u prethodnim pravopisima. Zaključci koji su doneseni na tome sastanku nikada se nisu mogli primijeniti u praksi.¹¹

Vlast je 1889. godine ponovno odlučila sazvati sastanak na kojemu bi se napokon riješilo pitanje jedinstvenoga školskoga pravopisa. Odbor se sastojao od stručnih učitelja te su u nekoliko sjednica donijeli zaključak kako je od neophodnoga značenja za škole imati jedan pravopis i to da je osnovan na načelima fonološkoga pisanja. To je prihvatila Visoka kraljevska zemaljska vlada te su naložili Brozu da izradi pravopis po onome što je odbor odredio. Njegov pravopis odobrio je kraljevski sveučilišni profesor za hrvatsku filologiju Armin Pavić.¹²

U ostatku *Predgovora*¹³ objašnjava od kojih se dijelova sastoji pravopis te ističe da je izradio pravila koja slijede načela kojih su se držali Vuk Karadžić i Đure Dančić, ali se ujedno na nekim mjestima odmaknuo od njihovih pravila te uveo vlastita. Zatim navodi kako nije stavljao primjere za navedena pravila, ali je pazio da pokaže kako je njegov pravopis za razliku od prijašnjih skladan.

Nakon toga govori o pravilima koja se nalaze u prvome dijelu pravopisa i napominje kako se ona odnose i na hrvatske i na strane riječi, ali samo one koje su postale hrvatskima u razgovornome ili književnome jeziku. Ta se pravila ujedno tiču i pisanja stranih vlastitih imena, a to je značilo da se pišu onako kako se pišu i u

¹⁰ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak), str. I.

¹¹ *Ibid.*, str. II.

¹² *Ibid.*, str. III.

¹³ *Ibid.*, str. II.

izvornome jeziku. Ono čega se sljedećega dotakao bilo je pisanje slova Đ đ koje se dotada pisalo kao dj.¹⁴

Za drugi i treći dio ističe kako nisu potpuni kao što je prvi dio, ali isto tako nisu niti pravila u njima čvrsto određena jer se u tadašnjoj hrvatskoj književnosti nije dovoljno raspravljalo o njima. Stoga, smatra kako će praktično korištenje ove knjižice odrediti ta pravila.¹⁵

Što se tiče rječnika, govori da je i sam svjestan da nije potpun te da ono što kritika i praksa pokažu da je potrebno nadodati, to će nadopuniti i poboljšati u drugome izdanju.

Pred kraj *Predgovora* Broz dodaje kako njegov pravopis ne bi bio ovakav kakav je da se nije koristio *Naukom o pravopisu* Marcela Kušara.

*Dužan sam spomenuti na ovome mjestu, da sam se u velike koristovao Naukom o pravopisu, koju je štampao u Dubrovniku vrstan znalac jezika hrvatskoga, g. M. Kušar: priznajem, da bez njegove knjige ne bi u koječemu bila moja knjiga onakova kao što jest.*¹⁶

U posljednjem odlomku govori o tome kako mu je stalo do ozbiljne kritike koje će kasnije dobiti i koje će biti razlog Brozova objavljivanja drugoga izdanja *Hrvatskoga pravopisa* 1893. godine.

*Želim, da bi se ovaj moj trud pokušao u dvojakoj vatri: u vatri prakse i kritike. Napose preporučam svoje djelce kritici ne tražeći ni od koga blagohotne kritike: meni je stalo samo do ozbiljne kritike, pa bila ona i najoštrija.*¹⁷

Brozov pravopis doživio je dva izdanja. Prvo izdanje izišlo je 1892., dok je drugo izišlo godinu dana kasnije.

Nakon toga *Hrvatski je pravopis* doživio još četiri izdanja (1904., 1906., 1911. i 1915.) zahvaljujući Dragutinu Boraniću koji ga je dopunio i dotjerao. Ta su izdanja poznata kao *Broz-Boranićev pravopis*.

Tomislav Ćužić u svome djelu *Pravopisna norma* navodi kako je današnja hrvatska pravopisna norma novostandardnoga razdoblja nedvojbeno u velikoj mjeri

¹⁴ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak), str. V.

¹⁵ Ibid., str. VI.

¹⁶ Ibid., str. VII.

¹⁷ Ibid., str. VII.

brozovska i kako većina današnjih pravopisa u koncepcijskome i normativnome smislu tek su jedna varijanta Brozova pravopisa iz 1892. godine te svako problematiziranje određenoga pravopisnoga pravila potrebno je problematiziranje nejedinstvenosti Brozovih pravopisnih rješenja.¹⁸

¹⁸ Ćužić, Tomislav: *Pravopisna norma: Teorijsko-metodološki problemi hrvatske pravopisne norme*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2015., str. 98.

4. Prvo i drugo izdanje *Hrvatskoga pravopisa* Ivana Broza

Prvo izdanje *Hrvatskoga pravopisa* objavljeno je u jesen 1892. godine dok je *Predgovor*¹⁹ toga izdanja napisan 18. listopada iste godine.

Broz je objavio još jedno izdanje navedenoga pravopisa koje je izašlo nepunih godinu dana poslije, a značajno je da je razmak između pisanja *Predgovora* dvaju pravopisa manji od pola godine (datum *Predgovora*²⁰ drugoga izdanja je 8. ožujka 1893.).²¹

Razlog vrlo brze pojave drugoga izdanja *Hrvatskoga pravopisa* bio je u tome da je prvo izdanje steklo veliku popularnost među stručnjacima i k tome postala obvezatna literatura u tadašnjem školstvu.

U drugome izdanju nisu se promijenila temeljna načela prethodnoga izdanja, ali ipak postoje brojne razlike.

Predgovor iz prvoga izdanja umetnut je i u drugo, ali je doživio jednu promjenu.

Dio *Predgovora* u prvome izdanju glasi:

*Visoka kr. zemaljska vlada, odio za bogoštovljenje i nastavu prihvati to mišljenje za svoje i naloži meni, da izradim potanko ono, što je odbor općenito odredio. Tako je postala ova knjižica, a odobrio ju e u svemu kr. sveučilišni profesor za hrvatsku filologiju, g. Armin Pavić, kojega je vis. vlada, da bi se što prije postiglo jedinstvo pravopisa u svjema školama, u početku ove godine postavila za revizora svih knjiga, što će se o njezinu trošku i u njezinoj nakladi štampati.*²²

¹⁹ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak), str. I.

²⁰ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, Zagreb, 1893., str. I.

²¹ Samardžija, Marko: *Filološki portreti*, Matica hrvatska Zaporešić, Zaporešić, 1993., str. 22.

²² Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak), str. II. i III.

Navedeni dio *Predgovora* u drugome izdanju je izmijenjen te glasi:

*Visoka kr. zemaljska vlada, odio za bogoštovljenje i nastavu prihvati to mišljenje za svoje pa želeći, da bi se što prije postiglo jedinstvo pravopisa u svjema školama, postavila je u početku g. 1892. kr. sveučilišnog profesora za hrvatsku filologiju, g. Armina Pavića, revizorom svih knjiga, što će se o njezinu trošku i u njezinoj nakladi štampati, a meni je naložila da izradim ne samo pravila za taj pravopis nego i za pravopisni rječnik. Tako je postala ova knjiga koju je u svemu odobrio g. prof. A. Pavić.*²³

Osim navedene promjene, *Predgovor* drugoga izdanja bio je duži za čak četiri stranice novoga teksta, a razlog tomu je Brozov osvrt na prigovore prvoga izdanja.

*Prigovara mi se, što samo određujem. A zašto ne dokazujem? Jer, držim, da dokazivanje ne pristaje u ovakovu knjigu. A što bi i dokazivao? Sve? To mislim da ne može nitko zahtijevati. Ali, opet, vele, trebalo bi barem po gdjejoj odredbu potkrijepiti dokazima.*²⁴

Nakon toga Broz se osvrće na prigovore vezane uz riječi koje je unio u pravopisni rječnik. Prigovorili su mu kako je u rječnik unio riječi koje se rijetko ili uopće ne upotrebljavaju što on nije prihvatio, ali isto tako nije negirao:

*(...) da nije lako odrediti, koje se upravo riječi rijetko upotrebljavaju (...).*²⁵

Uz to, prigovorili su mu i na unošenje kajkavskih riječi u rječnik, na što je on odgovorio da nije svaku riječ lako odrediti je li kajkavska ili pak nije, ali isto tako ne bi trebalo biti protiv svake kajkavske riječi jer one mogu vrlo lako postati književnima.

*(...) Ali ako i priznajem kajkavskim riječima u opće pravo da postanu književne, a ono ne priznajem svakoj, napose ne priznajem toga prava onim riječima, za koje se pouzdano znade, da imadu u štokavskom narječju sasvim drugo značenje.*²⁶

Nadalje, na kraju navedenoga *Predgovora* Broz se osvrće i na pitanje uvođenja slova *đ* umjesto *gj* ili tada rjeđe korištenoga *dj* koji je u prvome izdanju pravopisa izazvao velik broj komentara, odobravanja, ali i osporavanja.

²³ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, Zagreb, 1893., str. IV. i V.

²⁴ Ibid., str. IV.

²⁵ Ibid., str. X.

²⁶ Ibid., str. XI.

Ponajviše se zabavlja slovu đ, da nije spretno pa sam dobio i nacрте za novo slovo, ali koliko mogu suditi ne mislim, da su bilo u čemu spretniji nego što je đ. Za druge prigovore slovu đ nijesam doznao. Da bih kazao čitavu istinu, reći ću, da sam čuo od ljudi, kojima se ne može odricati vještina u takvim poslovima, da to slovo nije tako neugodno te bi mu valjalo odricati budućnost. A što se neki sumnjaju, da će đ prodrijeti u hrvatsku književnost, jer ljudi nova slova primaju tako nerado kao i nove poreze, to mislim da ne će biti sasvijem tako. Iskustvo uči nas Hrvate drugačije i pokazuje nam, da su naši stari nova slova č, ć, š, ž i rado i lako primili, jer su im bila od prijeke potrebe, a od take je potrebe i slovo đ, koje je i u sadašnjem obliku svojem grafički (sic!) jamačno toliko zgodno koliko i slova č, ć, š, ž. U ostalome, ako se priznaje valjanost đ u nauci i u školi, onda ne znam zašto ne bi po vremenu osvojilo sebi mjesta i u književnosti. I tuj nas uči iskustvo, da je i u nas koješta samo iz škole prodrlo u književnost.²⁷

Na kraju *Predgovora* zahvalio je svima koji su ocijenili njegovo prethodno izdanje *Hrvatskoga pravopisa*:

Htio sam i sam da koješta u pravilima stegnem i potpunim, ali budući da je visoka vlada odredila da se pravila „Hrvatskoga pravopisa“ preštampaju nepromjenito, tako sam popunio samo rječnik. Ova je knjiga prvi ozbiljni korak na putu k željenom jedinstvu u pravopisu, a ima pouzdane nade, da će se s vremenom i doći do njega: najprije u školi, a poslije i u književnosti.²⁸

Tekst pravopisnih pravila u drugome izdanju nije mijenjan, ali su na nekih desetak mjesta ispravljene slagarsko-korektorske greške, što su ustvari bili autorovi previdi u prvome izdanju.²⁹

Između navedenih dvaju izdanja pravopisa, najviše je razlika u pravopisnome rječniku koje se mogu podijeliti u tri skupine.

Najmanju skupinu čine riječi koje su uvrštene u rječnik prvoga izdanja, ali se nisu našle u drugome izdanju npr. *cvijeljati*, *čapra* i *djetići*. Zatim sljedeću skupinu čine dopune i ispravci tj. neke riječi koje su uvrštene u prvo izdanje našle su svoje mjesto i u drugome no bile su dodatno objašnjene ili je pak nešto bilo ispravljeno npr.

²⁷ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, Zagreb, 1893., str. XII.

²⁸ Ibid., str. XII.

²⁹ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak), str. 175.

grijevovi > *grijesi/grijevovi*, *mozag* > *mozak*, *zelenbać* > *zelembać* itd. Na kraju, najbrojniju skupinu čine riječi koje se nisu našle u prvome izdanju te su one ustvari proširenje rječnika drugoga izdanja, a sve ukupno ih je stotinjak npr. *besvijesnost*, *bezuvjetan*, *blagorječiv*, *bljedovit*, *boljeti*, *boljetica*, *boljezan*, *brijačica*, *brijaći*, *bugačica*, *cjenik*, *cjepač*, *cjepivo*, *cjepkati* itd.³⁰

³⁰ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak), str. 176.

5. Boranićevi pravopisi

Dragutin Boranić je objavio prvo izdanje *Pravopisa hrvatskoga ili srpskoga jezika* 1921. godine. Navedeni je pravopis doživio jedanaest izdanja od 1921. do 1951., iako je Boranić jedno sam negirao.

Prvo izdanje pravopisa bio je ustvari pravopisni priručnik za koji je Boranić u *Predgovoru*³¹ istoga naveo kako su dijelovi preuzeti iz šestoga izdanja *Hrvatskoga pravopisa* (1915.) i sadrži temelje koje je postavio Ivan Broz te je nadodao kako je slijedio načela koja su postavili Vuk Karadžić i Đure Dančić.³²

U četvrtom izdanju Boranićeva *Pravopisa hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1928.) i petome (1929.), prerađenomu prema *Pravopisnom uputstvu za sve osnovne, srednje i stručne škole Kraljevine S.H.S.* može se uočiti kako nema velikih odstupanja u usporedbi s Brozovim pravopisom te da su primjeri koje je Boranić naveo uglavnom iz narodne epike, može se naći i biblijskih citata, narodnih poslovice te primjera iz hrvatske književnosti npr. djela Ivana Mažuranića.³³

Uočljiva promjena može se zamijetiti tek u prvom poslijeratnom izdanju (1947.) u kojemu se nalazi povećani broj izrazito ideoloških primjera koji se odnose na narodnooslobodilačku borbu, komunističke ideje i sl.³⁴

U trima izdanjima od 1930. do 1937. Boranić je zbog pritiska *Pravopisnoga uputstva* morao većinu pravila prilagoditi tadašnjemu vladajućemu fonološkome (fonemskome) načelu kako bi ih na taj način približio srpskoj pravopisnoj normi.³⁵

Nakon popuštanja izvanjezičnih pritisaka, 1940. i 1941. godine objavio je dva pravopisa s rješenjima koja su vrijedila u izdanjima prije *Pravopisnoga uputstva*.³⁶

Nakon rata objavljuje još dva pravopisa (1947. i 1951. godine) koja slijede Brozova načela i koja su vrijedila sve do uspostave *novosadskoga pravopisa*³⁷ koji je

³¹ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb, 1921.

³² Badurina, Lada: *Pravopisne studije*, Matica hrvatska, Zagreb, 2008., str. 63.

³³ Ibid., str. 63.

³⁴ Ibid., str. 63.

³⁵ Čužić, Tomislav: *Pravopisna norma: Teorijsko-metodološki problemi hrvatske pravopisne norme*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2015., str. 98. i 99.

³⁶ Ibid., str. 99.

bio zamišljen kao sredstvo i rezultat ujedinjavanja hrvatskoga i srpskoga jezika u tzv. srpskohrvatski odnosno hrvatskosrpski.³⁸

³⁷ *Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika s pravopisnim rječnikom*, Zagreb: Matica hrvatska; Novi Sad: Matica srpska, 1960.

³⁸ <http://ihj.hr/iz-povijesti/novosadski-dogovor/70/> (15. rujna 2020.)

6. Broz-Boranićeva pravopisna tradicija

Termin Broz-Boranićeva pravopisna tradicija nastao je u prvoj polovici 20. stoljeća, a odnosio se na četiri izdanja Brozova pravopisa koje je uredio Boranić čija su načela bila velikim dijelom fonološka s pokojim morfonološkim rješenjima.³⁹

Time se može uočiti kako su se Broz i Boranić udaljili od pravopisne tradicije devetnaestoga stoljeća (morfonološkoga pisanja kojeg su se držali Ilirci). Međutim, na nekim su mjestima odstupali od fonološkoga načela i to u primjerima kada se zvučno /d/ našlo ispred bezvučnih /s/, /š/, /c/, /č/ i /ć/, primjerice: *odsjeći* i *predsjedati*.⁴⁰

Osim toga odstupanja, odstupali su i od općega pravila o gubljenju glasova *d* i *t* ispred *c* i *č* kod riječi u kojima se i zapisivanju prema načinu izgovaranja ne može ili se pak teže raspoznaje značenje npr. *mlaca*, *mlačē* > *mladac* ili *mlatac* pa prema tome oblici *mladac* > *mladca*, *mlatac* > *mlatca*. Zatim kod pisanja riječi koji sadržavaju prijedloge *nad* i *pod*, na primjer: *podšiti*, *nadcestar*, *nadčovječni* i *nadćutni*.⁴¹

Posljednja značajka njihove pravopisne tradicije je standardnojezična koncepcija koja je bila zasnovana na pravopisnome načelu Vuka Stefanovića Karadžića i Đure Daničića.⁴²

U nastavku će se Broz-Boranićeva pravopisna tradicija oprimjeriti u pisanju pojedinih riječi na temelju glasovnih promjena, zatim u pisanju velikoga početnoga slova, pravila za sastavljeno i nesastavljeno pisanje i na kraju pregledima naziva pravopisnih znakova.

³⁹ Badurina, Lada: *Kratka osnova hrvatskoga pravopisanja*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1996., str. 53.

⁴⁰ Ibid., str. 52.

⁴¹ Ibid., str. 53.

⁴² Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak), str. III.

6.1 Odnos fonološkoga i morfonološkoga u hrvatskoj pravopisnoj normi nekad

Pregled odnosa fonološkoga i morfonološkoga u hrvatskoj pravopisnoj normi nekad prikazat će se tablično. Navedeno je sedam primjera riječi i njihova rješenja u *Hrvatskome pravopisu*⁴³ (1893.) Ivana Broza, *Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika*⁴⁴ (1930.) i istoimenome pravopisu⁴⁵ iz 1951. Dragutina Boranića.

Tablica 1: Odnos fonološkog i morfonološkog u hrvatskoj pravopisnoj normi nekad

	Broz, 1893.	Boranić, 1930.	Boranić, 1951.
d + s	odsjeći predsjedati	otsjeći predsjedati	odsjeći predsjedati
d + š	podšiti	otšetati	odšetati
d + c	nadcestar	otcijepiti	odcijepiti
d + č	nadčovječni	otčepiti	odčepiti
d + ć	nadćutni	otćušnuti	odćušnuti
jedamput/ jedanput	jedamput	jedanput	jedamput

Izvor: Badurina, Lada: *Kratka osnova hrvatskoga pravopisanja*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1996., str. 55.

⁴³ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, Zagreb, 1893.

⁴⁴ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 5. izd., prerađeno prema propisima Ministarstva prosvjete, Tisak i naklada Jugoslavenske štampe, Zagreb, 1930.

⁴⁵ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 10. izd., Školska knjiga, Zagreb, 1951.

U *Hrvatskome pravopisu* Ivana Broza iz 1893. određeno je da se morfem /d/ bilježi ispred /s/ i /š/, ali i u nekim primjerima ispred /c/, /č/ i /ć/ kao što je prikazano u tablici, a primjeri su: *odsjeći*, *predsjedati*, *podšiti*, *nadcestar*, *nadčovječni* i *nadćutni*.

Do promijene dolazi u *Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika* Dragutina Boranića iz 1930. u kojemu /d/ ispred prethodno navedenih šumnika prelazi u /t/ pa su novonastali primjeri: *otsjeći*, *otšetati*, *otcijepiti*, *otčepiti* i *otćušnuti*, a primjer *predsjedati* ostaje neizmijenjen.

U desetome izdanju svojega pravopisa, *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika* iz 1951., Boranić se vraća Brozovoj praksi, a to je značilo da morfem /d/ ostaje nepromijenjen.

Kod primjera *jedamput/jedanput* može se vidjeti kako Broz u svome pravopisu iz 1893. ne provodi aglutinaciju i prema tomu se piše *jedamput*. Promjena se može uočiti u Boranićevu pravopisu iz 1930. u kojemu se Boranić odmiče od Brozova pravila te provodi aglutinaciju i kao rješenje navodi *jedanput* što je isto onomu kako se riječ piše u današnjim hrvatskim pravopisima.

No, u kasnijem pravopisu iz 1951. godine Boranić se priklanja Brozu te prihvaća njegovo pravilo o ne provođenju aglutinacije stoga se riječ piše s *m* odnosno *jedamput*.

Iz navedenoga može se zaključiti kako današnji hrvatski pravopisi donose ista rješenja za bilježenje morfema /d/ u primjerima kada se nađe u nekoj riječi ispred /s/ i /š/ te u ponekim primjerima kada se nađe ispred /c/, /č/ i /ć/. Stoga, može se reći kako su se hrvatski jezikoslovci priklonili Broz-Boranićevoj pravopisnoj tradiciji.

Međutim, ako se obrati pažnja na posljednji primjer *jedamput/jedanput* vidi se kako suvremeni hrvatski pravopisi slijede pravilo aglutinacije i time su s druge strane bliži Boranićevu pravopisu iz 1930. godine.

6.2 Komparativna analiza triju pravopisa

U ovome će se potpoglavlju komparativno analizirati tri pravopisa. Izdvojeno je pet primjera riječi od kojih su i danas neke dvojbene te su prikazana njihova rješenja u trima pravopisima: *Hrvatskome pravopisu*⁴⁶ (1892.) Ivana Broza, *Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika*⁴⁷ (1928.) i istoimenome pravopisu⁴⁸ iz 1951. Dragutina Boranića.

Tablica 2: Komparativna analiza triju pravopisa

	Broz, 1892.	Boranić, 1928.	Boranić, 1951.
podaci/podatci	podatci	podaci	podaci
brijeg - bregovi/brjegovi	brijeg – bregovi	brijeg - bregovi	brijeg - bregovi
grešnik/ grješnik	grješnik	grešnik	grešnik
pripovijetka – pripovijetka/ pripovjedaka	pripovijetka - pripovijedaka	pripovijetka - pripovijedaka	pripovijetka - pripovijedaka
vijek – vijekovi/vjekovi vijek - vjekovi	vijek - vijekovi/vjekovi	vijek - vjekovi	vijek - vjekovi

⁴⁶ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak)

⁴⁷ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 4. izd., Izdanje i naklada Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora, Zagreb, 1928.

⁴⁸ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 10. izd., Školska knjiga, Zagreb, 1951.

U *Hrvatskome pravopisu* Ivana Broza iz 1892. godine u nominativu množine riječi *podatak*, glas *t* u množini ne ispada već ostaje *podatci*⁴⁹. U *Hrvatskome pravopisu* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje piše kako *t* ili *d* ostaju u oblicima imenica muškoga roda koje završavaju na *-dak*, *-tak*, *-dac*, *-tac*, u kojima je suglasnik *a* nepostojan⁵⁰, a u pravopisnome rječniku nude se oba rješenja: *podatci* i *podaci*⁵¹.

Sljedeći primjeri su množina riječi *brijeg* (*bregovi/brjegovi*⁵²) koja je u Brozovu pravopisu napisana s *e* i *grešnik/grješnik*⁵³ s *je*. U *Hrvatskome pravopisu* piše kako se riječi *bregovi/brjegovi* i *grešnik/grješnik* iza *pokrivenoga r*, a *pokriveno r* je glas *r* kojemu prethodi suglasnik iza kojega nije morfemska granica, može pisati i *s e i je* u oblicima jednosložnih imenica muškoga roda koje nemaju dugouzlazni naglasak u genitivnu jednine.⁵⁴

Genitiv množine riječi *pripovijetka* u sva tri pravopisa napisan je s *ije* i glasi *pripovijedaka*. U *Hrvatskome pravopisu* slijedi pravilo koje kaže da se slog *krati* odnosno *ije* prelazi u *je* u imenicama ženskoga roda s proširenom osnovom u genitivu množine⁵⁵, a u pravopisnome rječniku navedeno je kako se može koristiti genitiv množine *pripovjedaka/pripovijetka/pripovijetki*⁵⁶.

Kod pisanja nominativa množine riječi *vijek* navedena tri pravopisa se razilaze tj. Brozov pravopis nudi dva rješenja *vijekovi/vjekovi* dok se ostala dva priklanjaju rješenju *vjekovi*. U *Hrvatskome pravopisu* piše kako se *ije* zamjenjuje sa *je* u dugoj množini imenica koje nemaju dugosilazni naglasak u genitivu jednine pa je rješenje *vjekovi*.⁵⁷

U *Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika* Dragutina Boranića iz 1928. mogu se zamijetiti razlike u odnosu na Brozov pravopis, ali nema razlike kod usporedbe s Boranićevim pravopisom iz 1951. godine.

⁴⁹ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak), str. 27.

⁵⁰ *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2013., str. 16.

⁵¹ *Ibid.*, str. 358.

⁵² Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak), str. 73.

⁵³ *Ibid.*, str. 85.

⁵⁴ *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2013., str. 19.

⁵⁵ *Ibid.*, str. 19.

⁵⁶ *Ibid.*, str. 383.

⁵⁷ *Ibid.*, str. 18.

Prva razlika se može zamijetiti kod pisanja nominativa množine riječi *podatak*. Za razliku od Broza, on je u svome pravopisu provodio načelo ispadanja suglasnika *t* stoga nominativ množine glasi *podaci*.

Naredna razlika je riječ *grešnik/grješnik* kod koje Boranić provodi pravilo kraćenja *ije* pa od imenice *grieh* tvori imenicu s *e*, a to je *grešnik*.

Posljednja razlika je pisanje nominativa množine riječi *vijek*, za koju navodi da je *vjekovi* kao što kaže pravilo u današnjem *Hrvatskome pravopisu*.⁵⁸

Što se tiče *Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika* iz 1951. gledajući tablicu može se uočiti kako je Boranić je koristio ista rješenja za navedene primjere kao i Broz, međutim vodio se različitim pravopisnim načelima.

6.3 Veliko početno slovo

U ovome će se potpoglavlju analizirati pisanje velikoga početnoga slova. Izdvojeno je osam primjera riječi koje se pišu velikim početnim slovom te su prikazana njihova rješenja u trima pravopisima: *Hrvatskome pravopisu*⁵⁹ (1892.) Ivana Broza, *Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika*⁶⁰ (1928.) i istoimenome pravopisu⁶¹ iz 1951. Dragutina Boranića.

⁵⁸ *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2013., str. 18.

⁵⁹ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak)

⁶⁰ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 4. izd., Izdanje i naklada Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora, Zagreb, 1928.

⁶¹ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 10. izd., Školska knjiga, Zagreb, 1951.

Tablica 3: Veliko početno slovo

	Broz, 1892.	Boranić, 1928.	Boranić, 1951.
Petar Preradović	Petar Preradović	Petar Preradović	Petar Preradović
grad Zagreb	grad Zagreb	grad Zagreb	grad Zagreb
rijeka Sava	rijeka Sava	rijeka Sava	rijeka Sava
Trg Republike	-	-	Trg Republike
Matica hrvatska	Matica hrvatska	Matica hrvatska	Matica hrvatska
Božić	Božić	Božić	Božić
Ti, Tvoj, Vi, Vaš	Ti, Tvoj, Vi, Vaš	Ti, Tvoj, Vi, Vaš	Ti, Tvoj, Vi, Vaš
Vaša Uzoritosti	Vaša Uzoritosti	Vaša Uzoritosti	Vaša Uzoritosti

Što se tiče pisanja velikoga početnoga slova u riječima, proučavajući sva tri pravopisa može se zaključiti kako se njihova pravila preklapaju odnosno da su slijedila Brozova, ono po čemu se razlikuju je količina primjera koja su se s vremenom povećala te za njih postoje rješenja tek u novijim, suvremenim hrvatskim pravopisima.

Bitno je naglasiti kako u navedenim trima pravopisima, pravila o pisanju velikoga početnoga slova ne nalaze se na istome mjestu.

U *Brozovu pravopisu* iz 1892. pravila o pisanju velikoga slova nalazi se u poglavlju *Riječi*, potpoglavlje *Kad se pišu riječi s velikim slovom početnim*.⁶² *Pravopis*

⁶² Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak), str. 31. – 37.

hrvatskoga ili srpskoga jezika Dragutina Boranića iz 1928. podijeljen je na tri dijela te se u drugome dijelu pod poglavljem *Početna slova* nalaze pravila o pisanju velikoga početnoga slova.⁶³ U *Boranićevu pravopisu* iz 1951. pisanje velikoga početnoga slova ima vlastito poglavlje pod nazivom *Velika slova*.⁶⁴

Prvi primjer u tablici je ime i prezime odnosno *Petar Preradović*. U Brozovu pravopisu piše kako se velikim početnim slovom pišu *imenice vlastite od svake vrste*, a u to je uvrstio i dva iduća primjera iz tablice: *grad Zagreb* i *rijeka Sava*.⁶⁵ U Boranićevu pravopisu iz 1928. godine stoji isto pravilo da se velikim početnim slovom pišu imena i prezimena, a takvo pravilo vrijedi i za *grad Zagreb* i *rijeku Savu*.⁶⁶ Što se tiče Boranićeva pravopisa iz 1951., on slijedi ista pravila⁶⁷ dva prethodno navedena pravopisa.

Pravilo za pisanje imena ulica i trgova u Brozovu pravopisu ne postoji dok u Boranićevu pravopisu iz 1951. piše kako se velikim početnim slovom pišu obje riječi ako imenica *ulica* ili *trg* stoji prije vlastitoga imena, stoga je pravilno napisati *Trg Republike*.⁶⁸

Za primjer *Matica hrvatska* Broz navodi da ako se vlastito ime sastoji od dvije riječi (ili pak više njih) onda se samo prva riječ piše velikim početnim slovom dok se druga piše uvijek malim, ali u slučajevima kada je ona također vlastito ime piše se velikim slovom npr. *Gornja Rijeka (mjesto u Hrvatskoj)*...⁶⁹ Takvo pravilo vrijedi i u preostala dva Boranićeva pravopisa.

Kod pisanja imena blagdana, analizom se moglo zaključiti kako su sva tri pravopisa suglasna te da se prva riječ piše velikim početnim slovom dok druga u slučaju da je opća imenica, piše se malim slovom npr. *Prvi maj*, *Nova godina* i sl.⁷⁰

⁶³ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 4. izd., Izdanje i naklada Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora, Zagreb, 1928., str. 41. – 48.

⁶⁴ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 10. izd., Školska knjiga, Zagreb, 1951., str. 55. – 63.

⁶⁵ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak), str. 34.

⁶⁶ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 4. izd., Izdanje i naklada Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora, Zagreb, 1928., str. 42. i 43.

⁶⁷ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 10. izd., Školska knjiga, Zagreb, 1951., str. 56. i 57.

⁶⁸ Ibid., str. 60.

⁶⁹ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak), str. 35.

⁷⁰ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 10. izd., Školska knjiga, Zagreb, 1951., str. 60.

Posljednja dva primjera odnose se na znak poštovanja i kod njega se kao i kod prethodnoga primjera sva se tri pravopisa slažu u pravilu pisanja. Tako za znak poštovanja kod osobnih zamjenica Broz kaže kako se *Ti, Tvoj, Vi, Vaš u listovima, molbenicama, izvještajima i besjedama* pišu velikim početnim slovom,⁷¹ a uz to navodi da se isto tako pišu i imenice koje označavaju *titule visokih lica* npr. *Vaša Uzoritosti!*⁷²

Analizom navedene tablice može se zaključiti kako je Boranić slijedio Brozovu pravopisnu tradiciju kod pisanja velikoga početnoga slova iako je u kasnijim izdanjima dodao pravila koja dotada nisu bila navedena.

Proučavanjem današnjih hrvatskih pravopisa i njihovom usporedbom s prethodno navedenim može se utvrditi kako i danas vrijede jednaka pravila za pisanje velikoga početnoga slova, no uz veći broj primjera te dodana pravila za riječi koje se u tadašnje vrijeme nisu koristila ili jednostavno nisu postojala.

6.4 Sastavljeno i nesastavljeno pisanje

Pregled sastavljenog i nesastavljenoga pisanja riječi prikazat će se tablično. U tablici je navedeno sedam primjera riječi te kako su one napisane odnosno jesu li napisane sastavljeno ili nesastavljeno, u *Hrvatskome pravopisu*⁷³ (1892.) Ivana Broza, *Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika*⁷⁴ (1928.) i istoimenome pravopisu⁷⁵ iz 1951. Dragutina Boranića.

⁷¹ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak), str. 37.

⁷² Ibid., str. 38.

⁷³ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak)

⁷⁴ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 4. izd., Izdanje i naklada Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora, Zagreb, 1928.

⁷⁵ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 10. izd., Školska knjiga, Zagreb, 1951.

Tablica 4: Sastavljeno i nesastavljeno pisanje

	Broz, 1892.	Boranić, 1928.	Boranić, 1951.
Cetingrad/ Cetin-grad	-	Cetin-grad	Cetin-grad
radioprijenos/ radio-prijenos	-	-	radio-prijenos
amo tamo/ amo-tamo	-	-	amo tamo
naprimjer/ na primjer	-	na primjer	na primjer
tkogod/tko god	tkogod/tko god	tkogod/tko god	tkogod/tko god
nijedan/ni jedan	nijedan	nijedan	nijedan/ni jedan
neću/ne ću	ne ću	ne ću	ne ću

Ime općine *Cetingrad/Cetin-grad* u *Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika*⁷⁶ iz 1928. i istoimenome pravopisu⁷⁷ Dragutina Boranića iz 1951. godine napisano je sa spojnicom. U *Hrvatskome pravopisu* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje navodi

⁷⁶ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 4. izd., Izdanje i naklada Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora, Zagreb, 1928., str. 94.

⁷⁷ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 10. izd., Školska knjiga, Zagreb, 1951., str. 46., str. 99.

se da se kao jedna riječ pišu dvije sastavnice koje označuju jedan pojam i imaju jedan naglasak, a nastale su srastanjem.⁷⁸

Prema tome danas je pravilno pisati *Cetingrad*.

U *Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika* Dragutina Boranića iz 1951. pojavljuje se pojam *radio-prijenos*⁷⁹ koji se piše sa spojnicom dok se u *Hrvatskome pravopisu* navodi kako se dvije sastavnice pišu kao jedna riječ onda kada su nastale dodavanjem hrvatskoga ili stranoga prefiksa ili prefiksoida⁸⁰ te u rječniku piše *radioprijenos*⁸¹.

Amo tamo/amo-tamo u Boranićevom pravopisu⁸² iz 1951. napisano je sa spojnicom. U *Hrvatskome pravopisu* stoji pravilo da se sa spojnicom piše sveza dvaju priloga⁸³ i u rječniku je navedeno rješenje *amo-tamo*⁸⁴.

U oba *Pravopisa hrvatskoga ili srpskoga jezika* Dragutina Boranića iz 1928. i 1951. navedeno je kako se *na primjer* piše nesastavljeno dok je u *Hrvatskome pravopisu* napisano kako se kao jedna riječ pišu prilozima nastali od dviju sastavnica od kojih je jedna prijedlog ili prefiks, a druga imenica⁸⁵.

U rječniku su navedena oba primjera *naprimjer* i *na primjer*⁸⁶.

Zamjenica *tkogod/tko god* u sva tri pravopisa nudi dvostruka rješenja, a isto je i za *Hrvatski pravopis* razlog tomu je da zamjenica *tkogod* napisana sastavljeno ima značenje *netko* dok zamjenica *tko god* napisana nesastavljeno ima značenje *svatko tko*⁸⁷.

Zamjenica *nijedan/ni jedan* u *Hrvatskom pravopisu*⁸⁸ Ivana Broza iz 1892. i *Pravopisa hrvatskoga ili srpskoga jezika*⁸⁹ Dragutina Boranića iz 1928. napisana je

⁷⁸ *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2013., str. 47.

⁷⁹ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 10. izd., Školska knjiga, Zagreb, 1951., str. 46.

⁸⁰ *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2013., str. 47. i 48.

⁸¹ *Ibid.*, str. 393.

⁸² Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 10. izd., Školska knjiga, Zagreb, 1951., str. 93.

⁸³ *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2013., str. 64.

⁸⁴ *Ibid.*, str. 156.

⁸⁵ *Ibid.*, str. 60.

⁸⁶ *Ibid.*, str. 305.

⁸⁷ *Ibid.*, str. 56.

⁸⁸ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak), str. 42.

⁸⁹ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 4. izd., Izdanje i naklada Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora, Zagreb, 1928., str. 50.

sastavljeno dok je u Boranićevu pravopisu⁹⁰ iz 1951. godine napisana sastavljeno i nesastavljeno. U *Hrvatskome pravopisu* stoji pravilo kako se kao jedna riječ piše zamjenica nastala od sastavnice *ni* i *jedan*⁹¹ te zamjenica glasi *nijedan*.

Što se tiče negacije prezenta pomoćnoga glagola htjeti: *neću/ne ću* gledajući tablicu može se vidjeti kako je kod sva tri pravopisa napisano je nesastavljeno.

Danas je ta riječ dvojbena pa *Hrvatski pravopis* Babića i Mogušā nudi kao rješenje pisanje *ne ću* nesastavljeno (*Rastavljeno od glagola piše se niječna čestica ne:... Tako se piše i ne ću...*)⁹² dok *Hrvatski pravopis* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje navodi pisanje *neću* u pravilima kao sastavljeno⁹³, a u svome pravopisnome rječniku nudi rješenje pisanja *ne ću* nesastavljeno⁹⁴.

6.5 Pravopisni znaci

Iako imenovanje pravopisnih znakova ne pripada pravopisnoj normi odnosno pravopisu čiji je zadatak samo dati pravila za njihovo korištenje, pitanje imenovanja pravopisnih znakova je od velike važnosti.⁹⁵

Pregled naziva pravopisnih znakova prikazat će se tablično. Navedeno je dvanaest pravopisnih znakova i njihovi nazivi u *Hrvatskome pravopisu*⁹⁶ (1893.) Ivana Broza, *Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika*⁹⁷ (1930.) i istoimenome pravopisu⁹⁸ iz 1951. Dragutina Boranića.

⁹⁰ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 10. izd., Školska knjiga, Zagreb, 1951., str. 49.

⁹¹ *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2013., str. 54.

⁹² Babić, Stjepan i Moguš, Milan: *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb, 2011., str. 64.

⁹³ *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2013., str. 58.

⁹⁴ *Ibid.*, str. 309.

⁹⁵ Badurina, Lada: *Kratka osnova hrvatskoga pravopisanja*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1996., str. 102.

⁹⁶ Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, Zagreb, 1893.

⁹⁷ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 5. izd., prerađeno prema propisima Ministarstva prosvjete, Tisak i naklada Jugoslavenske štampe, Zagreb, 1930.

⁹⁸ Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 10. izd., Školska knjiga, Zagreb, 1951.

Tablica 5: Nazivi pravopisnih znakova

	Broz, 1893.	Boranić, 1930.	Boranić, 1951.
.	točka	tačka	točka
?	znak pitanja	upitnik	upitnik
!	znak uzvikivanja	uzvičnik	uzvičnik
,	zarez	zarez/zapeta	zarez
;	točka sa zarezom	tačka i zarez	točka i zarez
:	dvije točke	dvije tačke	dvije točke
_	crtica	crtica	stanka
-	vezica	vezica	crtica
„	znak navođenja	navodnici	navodnici
()	zagrada	zagrada	zagrada
`	apostrof	apostrof	apostrof
< >	-	-	znaci porijekla

Izvor: Badurina, Lada: *Kratka osnova hrvatskoga pravopisanja*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1996., str. 103.

Hrvatski pravopis Ivana Broza iz 1893. godine, kao što se može uočiti u tablici, imao je nazive za sve navedene pravopisne znakove osim za *znakove porijekla* koji su svoj naziv prvi puta dobili tek u Boranićevu pravopisu iz 1951. godine.

Ono po čemu se navedeni Brozov pravopis razlikuje od narednih hrvatskih pravopisa su njegovi složeni odnosno dvočlani nazivi za *upitnik* > *znak pitanja*, *uskličnik* > *znak uzvikivanja* i *navodnici* > *znak navođenja*.

Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika Dragutina Boranića iz 1930. godine donio je neke promijene u odnosu na Brozov pravopis iz 1893.

U tablici se najprije može uočiti da su za neke pravopisne znakove korišteni srpski nazivi jer kao što i sam naziv pravopisa kaže rječnik je bio namijenjen i hrvatskome i srpskome jeziku odnosno pokušalo ih se izjednačiti pa su prema tome nazivi bili npr. *točka* > *tačka*, *točka sa zarezom* > *tačka i zarez* te *dvije točke (dvotočje)* > *dvije tačke*.

Velika promjena može se također primijetiti i kod pisanja naziva za upitnik, uskličnik i navodnike koje kod Boranića imaju jednočlan naziv za razliku od Brozovih dvočlanih naziva npr. *znak pitanja* > *upitnik*, *znak uzvikanja* > *uzvičnik* i *znak navođenja* > *navodnici*.

Što se tiče znaka porijekla, on i dalje nije imao svoj naziv.

Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika Dragutina Boranića iz 1951. godine ponovno je vratio hrvatske nazive za pravopisne znakove koji su bili izmijenjeni u Boranićevu pravopisu iz 1930. godine.

Iz prethodnoga izdanja Boranićeva pravopisa ostali su jednaki jednočlani nazivi te je Boranić po prvi puta imenovao znakove porijekla koje nazvao *znaci porijekla*.

Problematikom za sva tri pravopisa mogu se smatrati nazivi za današnju crticu i spojnicu.

Promatrajući tablicu može se uočiti kako nazivi za ta dva pravopisna znaka se i te kako razlikuju od pravopisa do pravopisa pa tako za crticu Brozov pravopis iz 1893. i Boranićev iz 1930. koriste naziv *rtica* dok Boranićev pravopis iz 1951. ima za taj znak naziv *stanka*.

Kod spojnice je sličan slučaj jer se u prva dva pravopisa naziva *vezicom* dok se u Boranićevom pravopisu iz 1951. naziva *rticom*.

To su bili razlozi koji su doveli do nestabilnosti i nedosljednosti korištenja navedenih termina koji su ostali dvojbeni sve do pojave *Hrvatskoga pravopisa* Babić-Finka-Moguša 1995. godine kada su dobili svoje konačne nazive, a to su: *rtica* (-) i *spojnica* (-).

Analizirajući tablicu može se zaključiti kako je većina naziva za pravopisne znakove ostala ista kao u Boranićevu pravopisu iz 1951. i u današnjim hrvatskim pravopisima, ali kako se mijenjao jezik tako se i povećao broj pravopisnih znakova koji u to vrijeme nisu bili poznati i niti su postojali.⁹⁹

⁹⁹ Badurina, Lada: *Kratka osnova hrvatskoga pravopisanja*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1996., str. 104.

7. Zaključak

U radu se pokušalo objasniti i analizirati Broz-Boranićevu pravopisnu tradiciju.

Nakon analize prikupljenih informacija o značajkama Brozovih dvaju pravopisa te njihove usporedbe utvrdilo se kako se nisu promijenila temeljna načela prethodnoga izdanja, ali ipak postoje brojne razlike.

Prva razlika bila je u duljini *Predgovora* u kojemu se Broz osvrnuo na prigovore iz prvoga izdanja. Što se tiče teksta pravopisnih načela, on u drugome izdanju nije mijenjan, ali su na nekih desetak mjesta ispravljene slagarsko-korektorske greške, što su ustvari bili autorovi previdi u prvome izdanju. Između navedenih dvaju izdanja pravopisa, najviše je razlika u pravopisnome rječniku koje su podijeljene u tri skupine.

Od Boranićevih pravopisa izdvojena su tri, dva prijeratna iz 1928. i 1930. godine i jedan poslijeratni iz 1951. godine koji su ukazali da među njima postoje razlike zbog Boranićeva preuzimanja Brozovih pravopisnih načela koje je u kasnijim izdanjima izmijenio te prilagođavanja pravila i uklanjanja razlika između nekadašnjih dvaju službenih jezika: hrvatskoga i srpskoga.

Napokon, Broz-Boranićeva pravopisna tradicija može se uočiti na četvrtom izdanju *Hrvatskoga pravopisa* Ivana Broza iz 1904. godine kojega je dotjerao i objavio poslije Brozove smrti Dragutin Boranić.

Nadalje, usporednom analizom Brozovih i Boranićevih izdanja utvrdilo se da Boranićev pravopis iz 1951. godine slijedi u velikoj mjeri Brozov pravopis uz tek neke manje izmjene što potvrđuje da se Broz-Boranićeva pravopisna tradicija nastavila, a može se ujedno vidjeti kako je opstala i do danas proučavanjem *Hrvatskoga pravopisa* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje i *Hrvatskoga pravopisa* Stjepana Babića i Milana Moguša.

8. Literatura

1. Babić, Stjepan i Moguš, Milan: *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb, 2011.
2. Badurina, Lada: *Kratka osnova hrvatskoga pravopisanja*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1996.
3. Badurina, Lada: *Pravopisne studije*, Matica hrvatska, Zagreb, 2008.
4. Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014. (pretisak)
5. Broz, Ivan: *Hrvatski pravopis*, Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, Zagreb, 1893.
6. Brozović, Dalibor: *Prvo lice jednine*, Vijenac, Matica hrvatska, Zagreb, 2005.
7. Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 4. izd., Izdanje i naklada Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora, Zagreb, 1928.
8. Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 5. izd., prerađeno prema propisima Ministarstva prosvjete, Tisak i naklada Jugoslavenske štampe, Zagreb, 1930.
9. Boranić, Dragutin: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 10. izd., Školska knjiga, Zagreb, 1951.
10. Ćužić, Tomislav: *Pravopisna norma: Teorijsko-metodološki problemi hrvatske pravopisne norme*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2015.
11. Frančić, A., Hudeček, L., Mihaljević, M.: *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2006.
12. *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2013.
13. Samardžija, Marko: *Filološki portreti*, Matica hrvatska Zaprešić, Zagrebić, 1993.

Internetski izvori

1. pravopis. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50013> (11. rujna 2020.)
2. <http://ihjj.hr/iz-povijesti/novosadski-dogovor/70/> (15. rujna 2020.)

9. Popis tablica

Tablica 1: Odnos fonološkog i morfonološkog u hrvatskoj pravopisnoj normi nekad.	16
Tablica 2: Komparativna analiza triju pravopisa.....	18
Tablica 3: Veliko početno slovo	21
Tablica 4: Sastavljeno i nesastavljeno pisanje.....	24
Tablica 5: Nazivi pravopisnih znakova.....	27

Sažetak

Autorica rada donosi osnovne informacije o Broz-Boranićevoj pravopisnoj tradiciji te se osvrće na njezine značajke. Središnji dio rada posvećen je usporedbi dvaju izdanja *Hrvatskoga pravopisa* Ivana Broza i usporednoj analizi rječnika petero nekadašnjih pravopisa: *Hrvatski pravopis* (1892.) Ivana Broza, *Hrvatski pravopis* (1893.) Ivana Broza, *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1928.), *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1930.) i *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga* (1951.) Dragutina Boranića te na kraju donošenjem zaključka o sličnostima i temeljnim razlikama među njima.

Summary

The author of the paper provides basic information about the Broz-Boranić orthographic tradition and looks at its features. The central part of the paper is dedicated to the comparison of two editions of the Croatian orthography by Ivan Broz and the analysis of the dictionaries of the five former orthographies: *Hrvatski pravopis* (1892) by Ivan Broz, *Hrvatski pravopis* (1893) by Ivan Broz, *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1928), *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1930) and *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga* (1951) by Dragutin Boranić, and finally by making a conclusion about the research.

Ključne riječi

Ključne riječi: Broz-Boranićeva pravopisna tradicija, pravopis, hrvatski jezik

Key words: The Broz-Boranić orthographic tradition, the orthography, Croatian language